

у взаємному зв'язку є важливою передумовою виконання експертних завдань під час проведення комп'ютерно-технічних експертиз та експертиз у сфері інтелектуальної власності, пов'язаних із комп'ютерними програмами.

Список використаних джерел

1. Катарга О. С., Петкович П. П. Судебно-експертная практика и объекты судебной экспертизы // Проблемы та перспективи розвитку судової експертизи та криміналістики : мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16.10.2020). Одеса : Гельветика, 2020. 204 с.
2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень :

наказ Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 25.02.2021).

3. Островерхов Д. О., Баранов П. Ю. Значение дефиниций при проведении судебных экспертных исследований // Теория і практика судової експертизи і криміналістики : зб. мат-лів наук.-практ. конф. (Київ — Маріуполь, 27.02.2018). Київ : Європейський університет, 2018. 245 с.
4. Островерхов Д. О. Проблеми співавторства при створенні комп'ютерної програми за багатостадійним процесом // Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтєвського (Харків, 08.11.2017). Харків : ХНУВС, 2017. С. 142—145.

В. Ю. Парфьонов,

начальник відділу Луганської обласної прокуратури, м. Северодонецьк, Луганська обл., Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0482-853X>, e-mail: vladimir_parfyonov@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ОБІГУ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

Анотація. Розглянуто питання, що стосуються культурних цінностей як об'єктів неправомірних посягань. Виокремлено проблеми методичного забезпечення судово-мистецтвознавчої експертизи, доказове значення її висновків. Визначено коло питань, які ускладнюють дослідження, запропоновано порядок їх вирішення.

Ключові слова: судово-мистецтвознавча експертиза, культурні цінності, докази.

Abstract. Issues related to cultural values as objects of illegal encroachment are considered. Problems of methodical support of forensic art examination, probative value of its conclusions are singled out. The range of issues that complicate the research is determined, the order of their solution is offered.

Keywords: forensic art examination, cultural values, evidence.

Аннотация. Рассмотрены вопросы, касающиеся культурных ценностей как объектов неправомерных посягательств. Выделены проблемы методического обеспечения судебно-искусствоведческой экспертизы, доказательственное значение её выводов. Определён круг вопросов, затрудняющих исследования, предложен порядок их решения.

Ключевые слова: судебно-искусствоведческая экспертиза, культурные ценности, доказательства.

Від початку становлення української державності й державності інших країн світу, їхніх культур, виокремлювались і формувались об'єкти матеріальної та духовної культури, які мають художнє, історичне, етнографічне й наукове значення та підлягають збереженню, охороні відповідно до законодавства України, зокрема — чинних відповідно до ст. 9 Конституції України міжнародних договорів [1]. До таких об'єктів належать культурні цінності.

На жаль, останні 30 років уповноважені державні органи не здійснювали контролю за об'єктами та предметами, які є культурними цінностями, не було створено та

наповнено реєстр спадщини, не складено Реєстру втрачених культурних цінностей. Протягом зазначеного періоду не функціонували Державна служба охорони культурної спадщини України та Інспекція з охорони культурної спадщини. Названі чинники спричинили активізацію кримінально-протиправної діяльності у сфері незаконного обігу культурних цінностей.

Результати аналізу судової, слідчої та експертної практики свідчать про потребу залучати спеціальні знання у формі судової експертизи, яка послуговується широким арсеналом сучасних науково-технічних засобів, що значно збагачує можливості сторін провадження та суду у здобутті доказової інформації.

На нашу думку, учиненню кримінальних правопорушень цієї категорії сприяють такі причини й умови, які потребують нагального розв'язання: відсутність чіткого нормативного регулювання відносин у цій сфері; висока вартість цих об'єктів і предметів; імпульсивне бажання суб'єкта щодо заволодіння ними; неналежний рівень технічного забезпечення установ та організацій; відсутність взаємодії з уповноваженими органами іноземних держав; расова чи релігійна нетерпимість; наявність протидіючої сторони, стану війни; приниження гідності супротивника, його деморалізація, нівелювання ідентичності певної спільноти, їхнє прагнення до самоідентифікації шляхом позбавлення культурної спадщини.

Одним із дієвих шляхів виконання цього завдання є оптимізація рівня техніко-криміналістичного й судово-експертного забезпечення, оскільки кримінальний процесуальний інститут спеціальних знань є основним каналом синтезу досягнень технічних та інших наук і запровадженню їх у кримінальне судочинство.

До основних ознак, які виражають криміналістичний аспект злочину, належать: способи та характерні для них слідові комплекси, що характеризують предмет злочину й особу злочинця. Вони потрібні для реалізації пошукових, ідентифікаційних і тактичних завдань.

Для розроблення методів розслідування найбільш повно та послідовно різні ознаки злочину використав Г. А. Густов. Ідеться про методи програмно-цільового, розумового моделювання, комплексного підходу. Криміналістичні ознаки елементів злочину виконують свою службову роль, забезпечуючи вирішення специфічних завдань: ідентифікація осіб, знарядь, устаткування, інших об'єктів за їхніми властивостями у вигляді матеріальних та ідеальних слідів, а також їхніх комплексів; вибір виду, способу й заходу тактичного впливу; вибір науково-технічних засобів виявлення та фіксування слідів, які забезпечують зберігання інформації, що містить такі сліди.

Правильне визначення виду й послідовності застосування науково-технічних засобів запобігає втраті інформації під час роботи зі слідами та здійснення судових експертиз. Варто зазначити, що незаконний обіг складно виявити через проблеми із визначенням походження більшості культурних цінностей, що залежить від їхніх індивідуальних ознак.

Однак, незважаючи на труднощі, які виникають під час розслідування через їх умисне створення суб'єктами злочинів, існує методика розв'язання подібних проблем, оскільки під час вчинення злочину в навколишньому середовищі залишається сукупність слідів, які є носіями доказів та об'єктами експертного дослідження.

Науковці В. М. Бабакін та В. В. Ковальов слушно зауважують, що під час проведення слідчих дій, обшуку й допиту необхідно враховувати особливості релігійних обрядів, споруд і служителів та тісно співпрацювати з експертами для чіткої ідентифікації викраденого майна й визначення його культурної, історичної та грошової цінності [2].

Усі ці чинники впливатимуть на якість і повноту експертного висновку як джерела доказів. Враховуючи специфіку й особливості індивідуальних ознак предметів, які є культурною цінністю, під час слідства виникає потреба залучити спеціаліста чи експерта, що, зі свого боку, забезпечує достовірність і повноту досудового розслідування, встановлення обставин, які підлягають з'ясуванню, що обумовлено ст. 69, 71, 93 КПК України [3]. Отже, постає необхідність призначити судово-мистецтвознавчу експертизу.

Накопичений досвід, який містить не лише успіхи, а й помилки, зумовив потребу в узагальненні й оцінюванні ефективності здійснення судово-експертного забезпечення розслідування злочинів у сфері культурних цінностей, а також потребу в науково обґрунтованих рекомендаціях із його вдосконалення.

По-перше, у нормах КПК України відсутня така процесуальна дія, як призначення судової експертизи: її замінено на «залучення експерта» (ст. 243 КПК України), що потребує узгодження термінології в нормативно-правових актах. Назва постанови про доручення проведення експертизи потребує уточнення, зважаючи на суб'єктів, які мають право її призначати. У нормативно-правових актах, що регламентують питання проведення судових експертиз, і юридичній літературі відсутнє єдине бачення їхніх

назв, а це призводить до неточності у визначенні видів, постановці запитань, що перебувають поза межами компетенції експерта у галузі мистецтвознавства.

По-друге, під час проведення судово-мистецтвознавчої експертизи виникають труднощі щодо питань визначення цінності, характерних ознак, властивостей, часу, способу виготовлення, механізму впливу, належності до певного виду. Ці відомості мають важливе значення для кваліфікації злочину, пошуку злочинців, з'ясування джерел надходження культурних цінностей у незаконний обіг. Усе це потребує відповідного розроблення методичної й інструментальної бази, підготовки експертних кадрів.

По-третє, суттєво обмежені види культурних цінностей, які потенційно можна дослідити в конкретній судово-експертній установі. Це зумовлено: відсутністю в окремих НДЕКЦ МВС України або СЕУ Мін'юсту певного лабораторного обладнання; недостатністю стандартних зразків об'єктів дослідження за експертною спеціальністю 15.1 «Мистецтвознавчі дослідження» для порівняння; браком науково-обґрунтованих методик судово-експертного дослідження. Унаслідок чого дослідження культурних цінностей в експертних установах не проводиться або значно ускладнюється.

По-четверте, наявність чинників, які впливають на якість і повноту проведеної експертизи, неможливість у зв'язку із цим експертного вирішення питання чи надання завідомо неправдивого висновку. Це пояснюється: незадовільною підготовкою наданих безпосередніх об'єктів дослідження, вихідні дані яких викликають сумніви; різноманітністю видів зразків (зокрема, копій, виготовлених із використанням новітніх технологій та обладнання), що унеможливило ідентифікацію окремих ознак об'єкта, характерних для оригіналу, та ін.

Розглядаючи проблематику методології й методики судової експертизи, необхідно зазначити, що вдосконалення й поглибленого вивчення потребує питання взаємодії правоохоронних органів і судових експертів зі спеціалістами зарубіжних країн під час дослідження об'єктів судово-мистецтвознавчої експертизи, оскільки вони мають інше етнографічне походження й індивідуально наділені ознаками, характерними тільки для них.

Також не менш важливим є питання повного або часткового знищення об'єкта судово-мистецтвознавчої експертизи чи зміни його властивостей під час проведення такої експертизи, що передбачено ст. 69 КПК України [3], оскільки воно частково є спірним.

Підбиваючи підсумки, зауважимо, що неправильне застосування методики розслідування, методів дослідження та методики проведення судових експертиз спричиняє прикрі розбіжності та надання недостовірних відомостей, що негативно впливають на оцінювання та допустимість доказів у кримінальних провадженнях. Отже, достовірність висновку судового експерта та похідних даних, які використовували як об'єкти дослідження, відіграють значну роль у розкритті чи попередженні кримінального правопорушення.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 01.03.2021).
2. Бабакін В. М., Ковальов В. В. Особливості розслідування розкрадання культурних цінностей в Україні // Форум права. 2011. № 3. С. 14—20.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 17.02.2021).

R. Pertsev,

postgraduate student of the Department of Law Enforcement and Anti-Corruption Activities Prince Vladimir the Great Institute of Law IAPM, Kiev, Forensic expert, Israeli Criminal Investigation Department for the Central District, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9471-2962>, e-mail: romanpertsev82@gmail.com

ADMINISTRATIVE LEGAL AND CRIMINALISTIC ASPECTS OF THE STRUGGLE AGAINST THE SPREAD OF CORONAVIRUS INFECTION

Abstract. *In order to prevent the rapid spread of coronavirus infection and the damage it may cause, many governments have been forced to introduce restrictive measures that required changes and legislative amendments. These changes allowed using not only administrative measures, but penal sanctions as well. Also, during the epidemiological investigations, the supervisory authorities were allowed to use and apply forensic technology to track, collect and transmit personal data and information on violators of the isolation and social distancing.*

Keywords: *coronavirus infection, legal regulations, personal data, epidemiological investigation, forensic intelligence.*

Анотація. Для запобігання швидкому поширенню коронавірусної інфекції і шкоди, якої вона може завдати, уряди багатьох країн були змушені запровадити обмежувальні заходи, що вимагали змін і виправлень у законодавстві. Ці зміни дали змогу застосовувати не тільки адміністративні заходи, а й кримінальне покарання. Також під час здійснення епідеміологічного розслідування органами контролю було дозволено використовувати й застосовувати криміналістичні технології для відстеження, збирання та передавання особистих даних і інформації про порушників ізоляційного режиму та соціального дистанціювання.

Ключові слова: *коронавірусна інфекція, правові норми, особисті дані, епідеміологічне розслідування, криміналістична розвідка.*

Аннотация. Для предотвращения быстрого распространения коронавирусной инфекции и вреда, который она может нанести, правительства многих стран были вынуждены ввести ограничительные меры, требовавшие изменений и поправок к законодательству. Эти изменения позволили использовать не только административные меры, но и уголовное наказание. Также при ведении эпидемиологического расследования контролирующим органам было разрешено использовать и применять криминалистические технологии для отслеживания, сбора и передачи личных данных и информации о нарушителях изоляционного режима и социального дистанцирования.

Ключевые слова: *коронавирусная инфекция, правовые нормы, личные данные, эпидемиологическое расследование, криминалистическая разведка.*

The world is experiencing the COVID-19 pandemic, unprecedented in modern history in terms of the number of cases and social and economic impact. The pandemic has

a significant impact on the economic development of countries and the way of life of the population.

COVID-19 infection is caused by the SARS-COV-2 virus, which is spread between humans, mainly in close contact of an infected person with other people.

In an effort to prevent the rapid spread of coronavirus infection, some countries have been forced to introduce additional countermeasures. These measures may include changes in certain legal regulations and the adoption of laws that limit certain rights and freedoms of citizens, as well as the use of technical and forensic methods of epidemiological investigation to prevent the chain of viral shedding.

Changes in legal regulations include: restriction on citizen travelling, entry and exit from the country, following the mask requirements, prohibition of public events, self-isolation.

To prevent the spread of the virus through sick contacts, epidemiological investigations are under way in many countries, involving the collection, processing and releasing the information about contacts with an infected person. In most cases, information is collected with the help of electronic tracking methods: phone geolocation, various applications, tracking electronic means of payment, use of electronic bracelets, security cameras for identity recognition.

This method of connecting scattered parts of information to get a complete picture of repetitive crimes is known as “forensic intelligence” and has been successfully used by police units of some countries to deal with crime and terrorism [1].

One of the first countries to adopt amendments in its legislation was Israel. According to them, temporary measures were introduced to restrict certain liberties of citizens (closure of borders, restrictions on visiting public places, closure of public establishments, forced isolation of citizens, etc.), violations of which are subject to administrative penalties in the form of fines [2]. In exceptional cases, the violation of isolation and the spread of dangerous infection shall be criminalized in the form of imprisonment up to 7 years [3].

According to official Israeli police figures, as of February 2021, 633 thousand fines were issued for various violations of the regime, including several cases brought to court, with the population of the country 9 million people.

In addition, electronic tracking methods have been allowed by the Government to monitor the spread of the virus, in particular the geolocation of the phone to identify isolation violators and contact with infected people. These methods were both voluntary, in the form of installation applications on the phone, and forced digital tracking, which was entrusted to the Internal Security